

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

18 januari 2001

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR CULTUUR, MEDIA EN SPORT

Vraag om uitleg van mevrouw Ria Van Den Heuvel tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over het Fort III in Borsbeek

Vraag om uitleg van de heer Marino Keulen tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de geplande bescherming van 300 landschappen

Commissie voor Cultuur, Media en Sport

Donderdag 18 januari 2001

VOORZITTER : De heer Jos Stassen

– *De vraag om uitleg wordt gehouden om 10.17 uur.*

Vraag om uitleg van mevrouw Ria Van Den Heuvel tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over het Fort III in Borsbeek

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van mevrouw Van Den Heuvel tot de heer Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over het Fort III in Borsbeek.

Mevrouw Van Den Heuvel heeft het woord.

Mevrouw Ria Van Den Heuvel : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, de Antwerpse Brialmont-gordel bestaat uit acht forten, gelegen op 2 kilometer afstand van elkaar en op minimum 2,7 kilometer van de vroegere grote omwalling, nu de R10 of de ring rond Antwerpen. Die forten, allemaal van hetzelfde type, werden gebouwd door ingenieur Brialmont. Graag had ik de historische waarde van die fortengordel uitvoerig toegelicht, maar daarvoor hebben we niet voldoende tijd.

Momenteel zijn alle forten van de Brialmont-gordel beschermd als monumenten, behalve Fort III in Borsbeek en Fort VI in Wilrijk. Fort I werd na 1924, toen de oorspronkelijke functie van die forten was opgeheven, volledig afgebroken en Fort VI komt volgens deskundigen niet in aanmerking voor wettelijke bescherming omdat er te weinig samenhang is en er te weinig overblijfselen resten van het geheel.

Met betrekking tot Fort III, waarover deze vraag om uitleg handelt, heb ik reeds vroeger een aantal vragen gesteld aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Daar werd mij ge-

antwoord dat Fort III in aanmerking komt voor bescherming, waarbij dezelfde argumentatie wordt gebruikt als die voor de andere forten van de Brialmont-gordel. De motivering berust op een historische waarde die door deze commissie als volgt wordt omschreven : 'De forten vormen de verdedigingsgordel rond Antwerpen die door Brialmont in de periode 1854-1859 werd aangelegd. Deze gordel neemt in de internationale vestingbouwkunde een vooraanstaande plaats in als prototype van een grootschalige verdediging van een stad. De aanleg van het geheel geeft een beeld van de wijze van oorlogsvoering in deze periode.'

Mijnheer de minister, u hebt zelf in 1993 de bescherming van Fort III eerst aangekondigd, maar daarna weer stopgezet omwille van de toen bestaande plannen voor de luchthaven van Deurne. Maar toen de vorige Vlaamse regering in 1995 besliste om de startbaan niet te verlengen, werd een nieuwe procedure opgestart. Ondanks de bezwaren van de luchthaven en van de luchthavenlobby gaf de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen op 4 april 1996 een gunstig advies tot bescherming van Fort III. Het dossier werd op 4 juni 1996 aan toenmalig minister Martens voorgelegd, maar die nam zijn beslissing in beraad. Hij heeft dit beraad lang volgehouden, want het is uiteindelijk nooit tot een beslissing gekomen.

Met een aantal parlementsleden hebben we een bezoek gebracht aan Fort III en hebben we de minister ondersteund in zijn idee om op zijn minst belangrijke stukken van het fort te beschermen. Tot op heden is er echter nog geen beslissing genomen.

Een bijkomend element in dit dossier is het overleg tussen de GOM-Antwerpen, het provinciebestuur en de vijf gemeenten die een fort op hun grondgebied hebben. Zij willen in het kader van het Interreg III-programma Europese middelen verwerven om die volledige gordel als historisch waardevol geheel te laten behouden, te restaureren

Van Den Heuvel

en als toeristische attractie aan te wenden. Dit kadert trouwens ook in het provinciaal Ruimtelijk Structuurplan. De provincie heeft dienaangaande een studie uitbesteed en naar verluidt zou daarbij de bescherming van de volledige gordel, Fort III inclusief, als belangrijke toeristische meerwaarde naar voren worden geschoven.

Mijnheer de minister, ik weet dat u destijds reeds overtuigd was van het belang van de bescherming van Fort III, maar dat er toen praktische bezwaren waren. Ik ben ervan overtuigd dat die bezwaren nu niet langer bestaan. Sinds 1995 is immers duidelijk dat er geen verlenging van de startbaan komt. Bovendien werd in het tussen de regeringspartners afgesloten akkoord overeengekomen om de procedure voor de klassering van Fort III en omgeving als monument en landschap op te starten.

Op 21 juni 2000 hebt u in antwoord op actuele vragen verklaard dat u uw diensten de opdracht zou geven om deze procedure te starten. Graag had ik nu van u vernomen wat de stand van zaken is in het betreffende beschermings- en klasseringsdossier. Wanneer denkt u deze zaak te kunnen afronden en het voorliggende gunstige advies te kunnen opvolgen ?

De voorzitter : Minister Sauwens heeft het woord.

Minister Johan Sauwens : Mijnheer de voorzitter, collega's, Fort III is inderdaad beschermingswaardig, met die nuance dat het zich in vergelijking met de andere forten in een vrij ver gevorderde staat van aftakeling bevindt en daardoor één van de minst interessante restanten van de Brialmont-gordel vormt.

Ik heb de administratie de opdracht gegeven om te onderzoeken welke delen van Fort III in aanmerking komen voor bescherming. Dit onderzoek bevindt zich momenteel in een eindfase. Hier is terecht verwezen naar de regeringsbeslissing van 3 maart 2000. De regering heeft toen niet enkel besloten dat de startbaan van Deurne niet wordt verlengd, maar ook om bijkomende en bewarende maatregelen te onderzoeken en om de nodige beschermende maatregelen te treffen.

Een van de mogelijke maatregelen om de bestaande startbaan zo veilig mogelijk te gebruiken, is een eventuele ondertunneling van de Krijgsbaan. Zoals ik in het verleden al heb gesteld, moet men hier eigenlijk over een intunneling spreken. Het is belangrijk om in verband met de mogelijke bescher-

ming van Fort III rekening te houden met de aanwezigheid van de luchthaven. We moeten in de beschermingsvoorwaarden enkele bepalingen opnemen die de veiligheid van de hele omgeving maximaal garanderen.

Een aantal van deze zaken worden momenteel nog besproken. De onderzoeken bevinden zich in een eindfase. Het beschermingsdossier zal binnen enkele weken administratief klaar zijn. Ik heb in het verleden al gesteld dat we Fort III pas geheel of gedeeltelijk kunnen beschermen als er duidelijkheid bestaat over de maatregelen die zullen worden genomen om de huidige startbaan op een veilige en een maximale manier aan te wenden. Mijns inziens hoort het intunnelen van de Krijgsbaan bij deze maatregelen.

De regeringsbeslissing van 3 maart 2000 voorziet in een evenwicht. De procedure om een manager voor de luchthaven aan te werven, is momenteel lopende. Deze manager zal de regering een voorstel moeten doen. Ik hou het dossier bij de hand. Zodra er duidelijkheid is over de te nemen maatregelen, zal ik Fort III op basis van het wetenschappelijk onderzoek onmiddellijk beschermen. Ik wil Fort III echter niet beschermen vooraleer de andere elementen van de regeringsbeslissing worden uitgevoerd.

De voorzitter : Mevrouw Van Den Heuvel heeft het woord.

Mevrouw Ria Van Den Heuvel : Mijnheer de minister, ik wil u allereerst bedanken voor uw duidelijk antwoord. U hebt het over het evenwicht in de regeringsbeslissing. Een aantal mensen, waaronder ikzelf, interpreteren dit evenwicht echter op een andere manier.

Mijnheer de minister, indien u Fort III niet wilt beschermen vooraleer er duidelijkheid is in de rest van het dossier, zou dit nog enkele jaren kunnen duren. De aanwervingsprocedure van de manager is immers nog maar net opgestart. De kandidaturen moeten nog binnenkomen. De aanduiding van een manager door de regering kan nog lang op zich laten wachten. Bovendien moet die nieuwe manager zich dan nog beginnen inwerken. Ik leid hieruit af dat u de bescherming van Fort III nog een paar jaar voor u uitschuift.

Minister Johan Sauwens : Ik hoop dat dit sneller kan gebeuren.

Mevrouw Ria Van Den Heuvel : Een andere bemerking betreft de afspraken over veiligheidsmaat-

Van Den Heuvel

regelen die nog met de gemeente Borsbeek, die een aantal zaken in verband met Fort III beheert, moeten worden gemaakt. Het maken van dergelijke afspraken is in het verleden nooit een probleem geweest. Deze afspraken zijn ook in de regeringsbeslissing ingeschreven. Mijns inziens is dit geen argument om te wachten met het beschermen van Fort III.

Mijnheer de minister, u hebt me een duidelijk antwoord gegeven, maar ik ben het er niet helemaal mee eens.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Marino Keulen tot de heer Johan Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de geplande bescherming van 300 landschappen

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van de heer Keulen tot de heer Sauwens, Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, over de geplande bescherming van 300 landschappen.

De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : Mijnheer de voorzitter, op 5 januari 2001 is in De Standaard een interview met minister Sauwens verschenen. In dit interview heeft de minister verklaard dat hij nog tijdens deze regeerperiode 300 waardevolle landschappen wil beschermen. De globale oppervlakte van de nog te beschermen terreinen beslaat 100.000 hectare. Dit is 10 percent van het volledige Vlaamse grondgebied. Deze bescherming zou onder de noemer 'erfgoed landschappen' worden geplaatst.

Mijnheer de minister, bij de bespreking van de begroting 2001 en de hieraan gekoppelde beleidsbrief is reeds gebleken dat u bijzondere aandacht wilt schenken aan het landschapsbeleid. U hebt in de beleidsbrief, in het geheel van het monumentenbeleid, vijf bladzijden gewijd aan een specifieke beleidsmatige aandacht voor landschappen. Het gemeenschappelijk erfgoed wordt immers niet enkel door bakstenen gevormd. Het wordt eveneens door typische dorpsgezichten en landschapsvormen bepaald.

Ik heb de Arohm gevraagd over welke landschappen het hier precies gaat. De administratie wist echter van niets en kon geen specifieke dossiers aan de uitspraken van de minister relateren. Er waren in dit verband blijkbaar nog geen concrete dossiers.

Ik vrees dan ook dat er in verband met deze globale ambitie nog geen contact met de betrokken gemeentebesturen is geweest. Er heeft zich recent nog een klein incident voorgedaan. Ik ben verheugd dat de zorg voor landschappen door steeds meer mensen wordt gedeeld. Ik kan evenwel ook begrijpen dat de besturen van de gemeenten waar deze landschappen zijn gelegen zich onverhoeds gepakt voelen als er nog geen overleg heeft plaatsgevonden en als zij via de media of via bepaalde beslissingen plots met de bescherming van bepaalde landschappen op hun grondgebied worden geconfronteerd.

Ik heb een aantal vragen over de vooropgestelde ambitie en de gehanteerde werkwijze van de minister. Mijnheer de minister, om welke gebieden gaat het precies, als u over 300 waardevolle landschapsgebieden spreekt? In welke gemeente zijn ze gelegen? Welke oppervlakte beslaan ze? Is er al overleg geweest met de desbetreffende gemeentebesturen? Heeft men er weet van? Wat gebeurt er met de andere ambities of beschikkingen die over de betrokken gebieden in het verleden zijn getroffen? Ik denk hier bijvoorbeeld aan de gewestplannen of de BPA's, waar eventueel wijzigingen mogelijk zijn. Weet men hoe men dit probleem moet aanpakken?

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Ik was blij met de vraag van de heer Keulen. Wij hebben immers ook de berichten in de kranten gelezen. Mijn vraag is technisch van aard: beschikt de minister over het decretale kader? Of moet dit kader nog worden aangemaakt? De gemeentebesturen – zeker de nieuwkomers – willen vrij snel, via een gemeentelijk structuurplan, eigen accenten leggen. De informatie hierover is van belang voor deze gemeenten. Indien u het decretale kader reeds hebt, stel ik mij vragen over de verregaande consequenties van een toch vage beleidsbrief. Wordt inzake fusie, of een mogelijke richting die men wil uitgaan, nog in overleg in het parlement voorzien? Dit was toch aangekondigd bij de bespreking.

De voorzitter : Minister Sauwens heeft het woord.

Minister Johan Sauwens : Mijnheer de voorzitter, collega's, de bescherming van Lampernisse, een belangrijke landschapsbescherming, en de informatie hierover in de beleidsbrief werden door een journalist opgepikt. Normaliter komen zulke berichten slechts zeer kort op bijvoorbeeld pagina 17 van een krant terecht of zelfs helemaal niet. Plots heeft dit item de voorpagina gehaald. U weet hoe bepaalde informatie soms wordt uitvergroet. Er werd aan de journalist niet meer meegedeeld dan wat in de beleidsbrief stond. De informatie werd misschien ietwat geconcretiseerd in een gesprek met persoonlijke beleidsmedewerkers.

Vanuit een inventarisatie van de erfgoedlandschappen willen we naar een landschapsbescherming gaan die, in plaats van fragmentair – perceel per perceel – op een grotere schaal – namelijk Vlaanderen – vrij snel en efficiënt kan worden doorgevoerd. Deze erfgoedlandschappen zijn geselecteerd op basis van de landschapsinventarisatie. In de voorbije jaren is deze inventarisatie op basis van een uitgeteste wetenschappelijke methodologie gebeurd. Zij is gebundeld in vijf provinciale landschapsatlassen. De laatste landschapsatlas, die van Vlaams-Brabant, werd afgewerkt in december 2000. In die atlas worden de meest gave landschappelijke entiteiten aangeduid als ankerplaats. Deze ankerplaatsen hebben een hoge erfgoedwaarde. De erfgoedwaarde van een landschap bestaat in de waarde van het behoud van het milieu of de natuur, of van hun biologische kwaliteiten. Het zijn landschappen die als erfgoed een aanduiding zijn van vroegere menselijke ingrepen. Deze ankerplaatsen komen prioritair in aanmerking voor bescherming als landschap op basis van het decreet op de landschapsbescherming waarover vroeger reeds werd gesproken.

In totaal gaat het om 450 à 500 grotere of kleinere gebieden in Vlaanderen. Slechts ongeveer 200 van deze gebieden zijn in de voorbije decennia eerst op basis van de wet van 1931, later op basis van de Vlaamse decreten geheel of gedeeltelijk beschermd als landschap. Het zou nog jaren in beslag nemen om de resterende 300 gebieden via de omslachtige procedure van de individuele landschapsbescherming een aangepast statuut te bezorgen. Indien wij op deze wijze zouden voortwerken, kunnen wij onze doelstellingen niet realiseren, namelijk een betere integratie van de landschapsbescherming in het instrumentarium van de ruimtelijke ordening.

Het is de bedoeling om deze relatief gave landschappen bij wijze van een decreet op de erfgoedlandschappen te beschermen. Het gaat meestal om

landschappen die reeds in het gewestplan van enige bescherming genieten, zoals de Beekvallei, de landschappelijk waardevolle gebieden en soms landbouwzones. Een decreet moet de mogelijkheid bieden om in één beweging, in een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan, deze landschappen af te bakenen en een basisbescherming te geven.

Daarbij worden geen gedetailleerde erfgoedwaardigheden opgelegd, zoals dit nu wel gebeurt. In een tweede stap zou het de bedoeling zijn van dit decreet om de gemeentebesturen te stimuleren en deels te verplichten om bij de opmaak van hun ruimtelijke uitvoeringsplannen het uitvoeringsbesluit van het decreet te beschrijven, dit wil zeggen de typische kenmerken van een landschap omzetten en verankeren in de voorschriften van een ruimtelijk uitvoeringsplan.

De vraag van mevrouw Van Hecke is dus terecht. We moeten snel werken. Het zou niet goed zijn dat wij in het ritme van de vorige regering 3 à 5 landschappen per jaar beschermen. Wij hebben de informatie. We moeten die zo snel mogelijk doorgeven en bij decreet laten vastleggen. Door deze werkwijze in twee stappen kunnen we de landschappelijk waardevolle elementen behouden en kunnen we de landschapsvershraling vrij snel een halt toeroepen. Bovendien verleent het ook een grotere rechtszekerheid aan de gemeentebesturen en zeker aan de bevolking.

Het concept van dit ontwerp van decreet is reeds besproken met de kabinetten van mijn collega's die bevoegd zijn voor milieu en landbouw en voor ruimtelijke ordening. Op dit ogenblik zijn de besprekingen aan de gang en ik hoop binnen de eerstkomende weken binnen de Vlaamse regering tot een voorontwerp te kunnen komen.

Op uw vraag om welke concrete gebieden het precies gaat en waarbij u de onrust vertolkt van bepaalde lokale besturen, kan ik binnen ten vroegste een maand een antwoord geven. De voorbije zes maanden heeft de administratie Monumenten en Landschappen met man en macht gewerkt om aan de hand van een eenduidige set van criteria de in de atlas aangeduide ankerplaatsen of erfgoedlandschappen te actualiseren en af te lijnen op een schaal van 1/25.000. We hebben kaartmateriaal op dezelfde schaal nodig om dit op de gewestplannen te kunnen toepassen. Die omvangrijke operatie zal in de loop van volgende maand worden gefinaliseerd. Er zal dan worden overgegaan tot de digitalisering. Pas dan zullen we weten over welke totale oppervlakte het gaat. De totale oppervlakte van deze erfgoedlandschappen wordt nu reeds ge-

Sauwens

raamd op 150.000 hectare, maar naar verluidt zou dit een bijzonder voorzichtige raming zijn.

Op uw derde vraag kan ik antwoorden dat er tot op heden nog geen overleg met de gemeenten heeft plaatsgevonden. Op basis van mijn beleidsbrief zullen binnen de regering gesprekken plaatsvinden. Door binnen de twee vooropgestelde stappen het grootste belang toe te kennen aan de lokale stap die de feitelijke en verfijnde implementatie door de lokale besturen zelf vormt, hebben we het subsidiariteitsbeginsel correct willen toepassen.

Het lijkt me logisch dat Vlaanderen zelf de beslissing neemt. Ik ben er geen voorstander van om de brede beschermingsmaatregelen enkel over te laten aan de lokale besturen zelf. Daarover bestaat mijns inziens in Vlaanderen een vrij grote consensus. Het wordt uiteraard wel moeilijker als een aantal maatregelen opgelegd zullen worden aan de eigenaars, pachters, landbouwers, huurders, beheerders, enzovoort die deze oppervlakten in gebruik hebben. In dit verband wil ik benadrukken dat we in het landschapsbeleid afgestapt zijn van de vroegere vrij repressieve verbodsbepalingen en geleidelijk overgestapt zijn naar een soort beheersplan dat voorziet in financiële tegemoetkomingen voor degenen die meewerken aan de uitvoering van kleinschalige aanpassingen in die landschappen en aan het beheer ervan.

Ik heb het gevoel dat de vertaling van die landschappelijke waarde in de ruimtelijke uitvoeringsplannen perfect aansluit bij wat herhaaldelijk in dit parlement werd gevraagd. Ook de provincies zullen hierin een belangrijke rol kunnen vervullen omdat zij via hun uitvoeringsplannen een aantal gemeentegrensoverschrijdende landschappen mede in beheer gaan kunnen nemen.

Ik zal de gemeentebesturen in ieder geval informeren en in deze operatie betrekken. Ik verwijs in dit verband reeds naar het symposium rond de landschapszorg dat op 15 juni zal plaatsvinden. Bedoeling is de landschapsatlas en de toepassingsmogelijkheden voor het beleid daar bekend te maken aan een aantal doelgroepen. De gemeentebesturen zullen daar in ieder geval op uitgenodigd worden. Het document dat daar ter beschikking zal worden gesteld bevat zeer veel informatie die onmiddellijk bruikbaar is bij de opmaak van de gemeentelijke structuurplannen. Naar aanleiding van dat symposium zullen ook een boek en een cd-rom worden verspreid waarin de erfgoedlandschappen uitvoerig aan bod zullen komen. De volledige aflijning van

de landschappen wordt dus in cd-romvorm opgenomen en zal na het symposium ook consulteerbaar zijn via de website van de administratie Monumenten en Landschappen.

Samengevat kan dus worden gesteld dat het parlement in dit debat het laatste woord krijgt. Door de belangrijke opdracht in het kader van dit landschapsbeleid, een beleid dat een tijdje verweesd in het algemene beleidshoekje achtergelaten was, komt dit beleid in het bredere spoor van een degelijke ruimtelijke ordening die rekening houdt met deze historische waarden.

De voorzitter : De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : De bekommernis om iets te doen aan de bescherming van waardevolle landschappen wordt duidelijk door iedereen gedeeld. We moeten er ons echter voor hoeden dit op te leggen als iets dat men moet nemen zoals het is, en er voor de rest geen inbreng in te hebben. Betrokkenheid, overleg en dialoog zijn mijns inziens heel belangrijk, zeker in het kader van de andere opdrachten van de gemeenten over de structuurplanning en de bijbehorende uitvoeringsplannen.

Ik denk dat men het beschermingsbeleid op een positieve wijze kan uitvoeren. Nu wordt dit nog te veel ervaren als iets dat van bovenaf wordt opgelegd, als iets dat men moet ondergaan.

Ik denk dan ook dat overleg – voor het nemen van beslissingen – cruciaal is.

Minister Johan Sauwens : Mijns inziens wordt de landschapsbescherming slechts in bepaalde kringen negatief ervaren. Een aantal van de betrokken dossiers zijn in het midden van de jaren negentig aan bod gekomen. Zo hebben we het toen tegelijkertijd over, bijvoorbeeld, de groene hoofdstructuur en het eerste MAP gehad. Het verzet tegen deze maatregelen is vooral door de landbouwsector georganiseerd.

Er zijn toen duidelijke afspraken gemaakt. Ook bij het opstellen van het decreet op de landschappen in 1996 is het verband met de ruimtelijke ordening gelegd. We zullen een aantal wetgevingen hieraan moeten aanpassen, en niet omgekeerd.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

– *Het incident wordt gesloten om 10.47 uur.*